

NOVINE - zgodovinska utemeljitev slovenstva v Prekmurju

dr. France Habjan

Osmega decembra 2013 so v Martinjem ob Srebrni reki v Camplinovi hiši slovesno praznovali 100 letnico začetka izdajanja osrednje prekmurske publikacije Novine, ki je izhajala le 38 let. Ukinjena je bila leta 1951 v času popolne nedemokracije slovenskega političnega prostora. Prireditelj je imela namen prikazati zgodovinsko nastajanje Prekmurja - dežele med Dravo, Muro in Rabo - ter njegovo kulturo in prebivalstvo.

Preseljevanje narodov iz indoevropskega prostora preko Karpatov v srednje evropski prostor se je pričelo v 5. stoletju. Med prvimi priseljenci so bila slovanska plemena. Zgodaj so se začela organizirati v skupnosti, v kneževine in celo v državne skupnosti: Spodnja in Zgornja Panonija, Karantanija in na severu Moravija. Po vsej Evropi je vladala srednjeveška družbena oblika - fevdalizem. Spodnja Panonija je ob sosedih Karantaniji kmalu postala združevalka in središče slovanskega ozemlja. Slovenskemu knezu Pribini je frankovski kralj Ludvik Nemški podelil v fevd del ozemlja ob Blatnem jezeru (840), ob katerem sta Pribina in njegov sin Kocelj zgradila prestolnico Blatenski Kostel vzdolž reke Zale. Slovenski naseljenci so sprva živeli v Kosezih in prav v tistem času so solnograški misijonarji pokristjanjevali Panonce. Knezu Pribini je nasledil njegov sin mejni knez Kocelj, ki je iz Moravske povabil ugledna misijonarja iz Soluna, Konstantina in Metoda. Konstantin je bil teolog, učenjak Metod pa misijonski in družbeni organizator. Konstantin je že pred odhodom na Moravsko prevedel poglobilne obredne knjige vzhodnega bogoslužja v slovanski jezik in istega celo uvedel v zahodno bogoslužje. Papež Hadrijan II je povsem odobril oblikovanje slovanskega bogoslužja, a sta bila brata kljub temu tožena v Rim. Konstantin je sestavil prvo slovansko abecedo glagolico in oba brata sta začela uvajati med Panonce govorico makedonskih Slovanov, ki je postal prvi slovanski jezik. Glagolica se še danes uporablja v Dalmaciji in na otoku Krku in delno tudi v Istri. Slovenski škof dr. Anton Mahnič je na otoku Krku ustanovil Staroslovensko akademijo (1903)

dr. France Habjan

in ohranil uporabo glagolice v bogoslužju. Brata Ciril in Metod sta začetnika slovanskega kulturnega in političnega življenja, ki se je začelo oblikovati že v 9. stoletju zaradi frankovske nadoblasti.

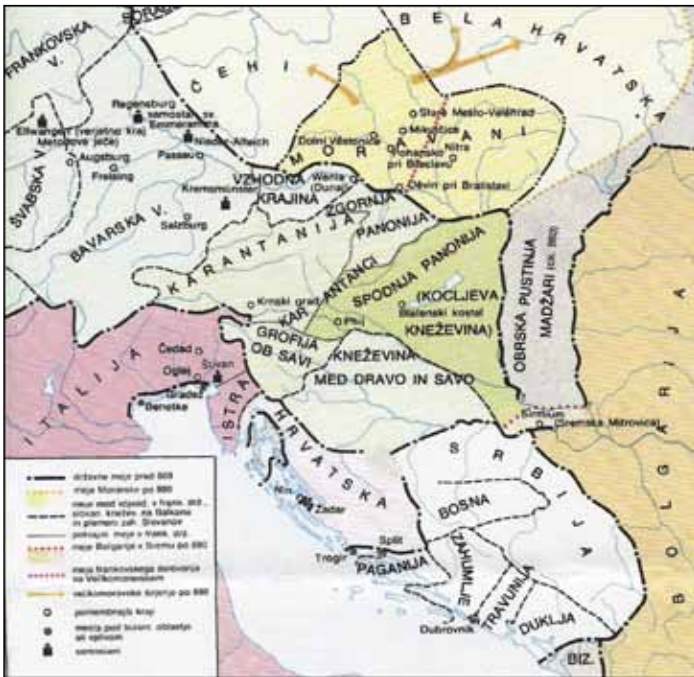
Po smrti mejnega kneza Koclja so ogrski tolovajski vdori prisilili Panonijo, da se je pridružila Karantaniji, ki je bila že za tisti zgodovinski čas resnično demokrasko urejena država na čelu z izvoljenim vojvodo. Tedanja karantanska ustava je bila dejansko vzorec ameriški konstituciji

(prof. dr. Jože Felicijan). S smrtjo kneza Koclja leta 874. je bilo konec obdobja politične samostojnosti panonskih Slovencev in vsa Slovenska Krajina je prišla sprva pod frankovsko-nemško nadoblast, po letu 896 pa pod ogrsko, ki je bila ostudno potujčevalna do neogrskih prebivalcev. Ob razpadu Panonije so Ogrji posedovali celotno ozemlje Podonavja. Zgodovinski viri omenjajo tudi dejstvo, da so takratni prebivalci iz današnjega Prekmurja pobegnili, pozneje so se tam naselili priseljenci iz Karantanije in kajkavskega ozemlja. Vse to je vplivalo tudi na etnični, kulturni in gospodarski značaj slovanskega Prekmurja.

Leta 1848 so Ogrji pod pritiskom evropske javnosti uvedli agrarno reformo, s katero so kmetje postali samostojni gospodarji na svojih posestvih, vendar so s tem pravnim aktom dosegli drobljenje družinskih kmetij in s tem tudi prisilili ljudi, da so se morali podajati na sezonska dela izven Prekmurja. S takim načinom zaposlitve so predvsem trpele družine.

Leta 1867 je bilo z avstro-ogrskim dualizmom Prekmurje ponovno priključeno Madžarski in s tem se je začelo pospešeno potujčevanje, ki pa ni uspelo zatreti prekmurskega življa. Slovenski duhovniki, zbrani okoli očeta ogrskih Slovencev dekana dr. Ivanocija, so se odločili za tiskano slovansko besedo. Leta 1904 sta izšla Koledar in Marijini list, leta 1913 pa je župnik Jožef Klekl starejši začel izdajati v Črenšovcih tednik NOVINE. Zgodovinsko dejstvo je, da so slovenstvo v Prekmurju reševali samo slovanski duhovniki.

Proti koncu 1. svetovne vojne (1918) so v Sloveniji začeli ustanavljati narodne svete, ki naj bi med drugim

Po priključitvi je vodilna prekmurska organizacijska skupnost nadaljevala s svojimi vztrajnimi narodnimi in kulturnimi prizadevanji. Leta 1919 so odpri slovensko gimnazijo v Murski Soboti in zaživelo je bogato kulturno življenje. Leta 1924 je stekla železniška proga med Soboto in Ljutomerom. Prekmurska družba se je razvila v klasično demokracijo. Številni rojaki so se podali v notranjost Slovenije in si tam iskali zaposlitev. Župnik Jožef Klekl st. je bil izvoljen z veliko večino v jugoslovanski parlament, hkrati je bil tudi sourednik nedeljskega Slovenca v Ljubljani. Jožef Klekl st. se je v Beogradu srečal z ministrom dr. Antonom Korošcem iz Prlekije, s katerim je tesno sodeloval v dobrobit Prekmurja. Oba parlamentarca sta se trudila, da so prekmurskim univerzitetnim študentom, ki so prihajali iz revnih družin, omogočila v Ljubljani normalne življenjske pogoje, stanovanje in prehrano. Veliko pomoč jim je nudil prof. dr. L. Ehrlich ob pomoči slovenskih dobrodelnih ustanov. Leta 1941 se je začela 2. svetovna vojna in Madžari so ponovno okupirali Prekmurje in ga potujčevali, dokler se niso leta 1945 kot poraženci umaknili. V Sloveniji pa je s koncem 2. svetovne vojne zavladal nov družbeni red, katerega so oblikovale revolucionarne sile, ki so utišale preteklost. Agrarna reforma ni rešila socialnega vprašanja. Prekmurski rojaki so zato opustili sezonsko delo in so se zaradi ekonomskih in političnih razlogov začeli izseljevati v ZDA, v Kanado in Argentino. Statistike kažejo, da je po svetu preko 25.000 prekmurskih rojakov.

Danes prekmurske rojake v domovini in po svetu povezuje in osrečuje v žlahtno prekmursko skupnost letni zbornik STOPINJE, katere ureja in izdaja prekmursko pastoralno področje.

Viri: Zgodovina Slovencev, prof. V. Habjan, Mejniki, Primorski Leksikon, Prekmurje in Prekmurci.

predhodno pripravljali utemeljevanje slovenskih zemljiških zahtev napram Avstriji, Italiji in Madžarski.

Narodni svet v Mariboru je 20. oktobra 1918 odločno in glasno zahteval priključitev Prekmurja k Jugoslaviji. V narodnem svetu so bili znani predvsem duhovniki iz dr. Ivanocijevega kroga, Jožef Klekl starejši in njegov nečak Jožef Klekl mlajši, župnik Baša Borovnjak in več Kuharjev, ki so povabili medse bogoslovnega profesorja in odličnega poznavalca Prekmurja, Prleka dr. Matijo Slaviča. Izvedenec dr. Slavič je v francoščini napisal znanstveno zgodovinsko razpravo o Prekmurju in jo odposlal Vrhovnemu svetu petorice na mirovni konferenci v Parizu. Jugoslovanska delegacija je 1. avgusta 1919 prejela sporočilo, da sme jugoslovanska vojska zasesti Prekmurje, vendar pa je po odločitvi petorice 10 naselij ob Srebrni reki ostalo izven Slovenije.

Meet volunteer Jennifer Strtak

This past autumn, Dr. Anne Urbančič introduced me to the Canadian Slovenian Historical Society. As a University of Toronto student working on a specialist in Renaissance Studies, my academic work often carries me into the world of early modern Europe. For this reason, my journey into the lives of Slovenian Canadians of the recent past has been most refreshing. Working alongside Frank Majzelj in the archives has allowed me to discover the myriad stories and personal achievements of fellow countrymen and women. Learning how to preserve the history of Slovenian communities in Canada has been truly rewarding. Although the role of operating and organizing the archival collection appeared rather daunting at the start, it has given me a great source of pleasure knowing that I am a part of the archival team that ensures materials will be preserved for future generations. In this way, others may profit from the captivating artifacts that contribute to the unique characterization of Slovenians in Canada.

Poročilo predsednice

Jožica Vegelj

Kanadsko slovensko zgodovinsko društvo (KSZD) zaključuje pomembno obdobje obstoja z desetim občnim zborom, ki se je vršil 8. februarja 2014. Podana so bila poročila o delu v preteklem letu.

Razstava *Podobe kanadskih Slovencev* je bila predstavljena v Torontu, Vancouvru, Ottawi, cerkveni dvoarni Marije Pomagaj, na Slovenskem letovišču pri Boltonu, pri Lovskem in ribiškem društvu v Everetu ter društvu Planica v Bancroftu. Izdan je bil prvi katalog arhivskega gradiva KSZD, za katerega ima največ zaslug arhivist Frank Majzelj. Jerry Ponikvarja je predlagal, da se povabi univerzitetne študente k zbiranju arhivskega gradiva o preteklosti njihovih staršev. Jerry Ponikvar in Mary Ponikvar-Desanti sta sestavila nagradno prijavnico, s katero vabimo študente k sodelovanju. Nov program zbiranja govorne zgodovine *The speakers corner* je predstavila Dorothy Lenarčič. Udeleženci na prireditvah svojega društva so povabljeni pred kamero, kjer obujajo spomine na skupna doživetja.

Sledile so volitve novega odbora. Omeniti je treba spremembe, s katerimi se soočamo. Že leta 2012 se je ustanovni član dr. France Habjan zaradi zdravstvenih razlogov odpovedal odgovornostim. S svojim izredno bogatim znanjem o Slovencih na vseh področjih v matični domovini, Kanadi in po svetu nam je z nasveti pomagal, da smo navezali vezi predvsem z društvu širom Kanade in pomagal reševati začetne probleme. Dr. Habjan še vedno sodeluje in prispeva članke za objavo v *Naši zgodovini*.

Na zadnjem občnem zboru pa smo zvedeli, da nas zapušča ustanovitelj Kanadskega slovenskega zgodovinskega društva Stane Kranjc. Stane je bil tista gonilna sila, ki je povabil prve odbornike na ustanovno sejo junija 2002 in takoj resno poprijel z delom: zagotovil je prostore za redno delovanje v Domu Lipa, načrtoval in pomagal urediti arhivski prostor in

seznanil vse odbornike z arhivskim gradivom, ki ga je zbiral že več let. Zbirka vsebuje zgodovino mnogih slovenskih ustanov iz 20. stoletja. Upamo, da bomo uresničili njegovo željo in objavili zgodovinsko zbirko slovenskih ustanov v Kanadi.

Naslednja večja novica je imenovanje dr. Anne Urbančič s stalnim sedežem profesorja na Torontski univerzi. S tem je bil uresničen njen življenjski cilj, za KSZD pa to pomeni, da ne bo več mogla posvetiti toliko časa našemu društvu. Z gotovostjo lahko rečemo, da je bila ravno dr. Anne Urbančič tisti član odbora, ki je postavila temelje ohranjanju arhivskega gradiva, saj je poznala arhivski sistem že v rednem delu na Torontski univerzi. Od vsega začetka smo sledili njenim navodilom, postali član Arhivske Zveze Ontaria. Seznanila nas je z arhivistko Nichole Vonk, ki je uredila prve dokumente. dr. Anne Urbančič je uvedla nove programe: *Povejte nam kaj*, *Kdo smo* in *Pridružite se nam*, saj je vedela, da bo le tako KSZD lahko uspešno pri zbiranju arhivskega gradiva. Objavljala je članke v imenu KSZD v številnih znanstvenih publikacijah: *Slovene Studies*, *Archives Association of Ontario*, *Ontario Historical Society*, *Glasilo kanadskih Slovencev*, *Naša zgodovina* in tako seznanjala kanadsko in slovensko skupnost o delu KSZD. Zagotovila je, da se bo ohranila zgodovina kanadskih Slovencev ne le za kratko dobo, temveč za stoletja. dr. Anne Urbančič je še vedno članica odbora KSZD in nam bo še naprej pomagala z dopisi in dragocenimi nasveti.

Društvu sta se leta 2012 pridružila Miriam Čekuta in Peter Čekuta, letos pa še Mary Ponikvar-Desanti in Milena Soršak.

Upajmo, da bomo še naprej uspešno uresničevali naše cilje.

CSHS board members meet on the second Saturday of each month in the Archives, in the lower level of Dom Lipa

*Želimo vam vsele
Velikonočne praznike!*

Kdo Smo? Who Are We?

This photograph was taken in Ottawa in 1949. Can you help us identify the Slovenian immigrants pictured here? Send us an email at cshistorical@gmail.com.

Slovenians in Ottawa

We are embarking on a project to research the connections of Slovenians to Canada's capital region. Who in our Slovenian community passed through the Ottawa area when they came to Canada? If you or someone you know did so, please let us know! We also want to know about Canadian Slovenians who live in Ottawa today.

Whether born in Canada or abroad, the CSHS seeks to archive the Canadian Slovenian experience in Ottawa, both past and present. Send us an email at cshistorical@gmail.com or drop by our office in the lower level of Dom Lipa on the first Saturday of the month (except holiday weekends).

Historical Project Award aimed at Youth

The Canadian Slovenian Historical Society has established an awards program to encourage Canadian youth of Slovenian descent to take an interest in and to participate in researching their Slovenian historical roots, through a special project. Three projects will be awarded with prizes as follows:

First Place \$500, Second Place \$250 and Third Place \$100

All entries will be honoured with a certificate of appreciation and will be placed in the archives of the CSHS, for permanent preservation.

Project Guidelines The project may be submitted in various formats such as:

- * A family tree book/album presentation with photographs and other artefacts.
- * A booklet presentation on the family including activities, writings and descriptions of family traditions and activities.
- * A profile on a family member or members who have made an impact or significant contribution in their professional careers in Canada or internationally.
- * Any creative presentation that would be valuable for use by the CSHS, with consultation and approval by the CSHS.

The deadline for submissions is **November 1, 2014** to the CSHS Bursary Awards Committee, c/o Miriam Cekuta, 2301 Dixon Road, Mississauga, ON, L4X 1J4. For more information, contact cshistorical@gmail.com or [facebook.com/zgodovina](https://www.facebook.com/zgodovina).

OUR STORY is published by:
Canadian Slovenian Historical Society
52 Neilson Drive,
Toronto, ON M9C 1V7
For more information contact:
Frank Brence
Telephone: 416-281-6794
E-mail: frankbrence@rogers.com

In this issue:

NOVINE - zgodovinska utemeljitev slovenstva v Prekmurju
Poročilo predsednice
Kdo smo? Who are We? - Slovenians in Ottawa
Historical Project Award aimed at Youth